

PROBLEME SPECIFICE DE CONSERVARE ALE ARTEI CONTEMPORANE LA MUZEUL DE ARTĂ CONTEMPORANĂ ROMÂNEASCĂ GALAȚI

de MARIANA COCOȘ

Desfășurarea activității unui muzeu este determinată în zilele noastre de o cerință nouă, adecvată epocii și anume de caracterul dinamic prin care această instituție răspunde multiplelor solicitări ale societății. Cele trei funcții ale muzeului - de conservare, de valorificare științifică și de educație estetică-ideologică a publicului - sînt continuu corelate, condiționându-se reciproc.

Astfel, activitatea de comunicare cu publicul poartă amprenta cercetării științifice a patrimoniului muzeal, iar la rîndul ei, această cercetare este determinată, într-o anumită măsură, de conservarea operelor de artă. Ambele sfere de activitate converg către același scop: al definirii unor valori culturale (trecute sau prezente) care contribuie la dezvoltarea spirituală a publicului. "Ocrotirea patrimoniului național este o necesitate imperioasă a progresului spiritual al țării, constituie parte componentă a întregii activități de înflorire a civilizației socialiste și comuniste în România" - subliniază cu pregnanță Legea ocrotirii patrimoniului cultural național al R.S.R.

În complexul de obiective pe care-l presupune activitatea de conservare, măsurile de prevenire a deteriorării joacă cel mai mare rol, ele presupunînd nu numai intervențiile oportune - de prim ajutor, în cazul deteriorării -, ci mai ales o continuă și constantă menținere a unor condiții optime de umiditate, temperatură, lumină etc.

Majoritatea obiectelor muzeale sînt păstrate, cea mai mare parte a timpului, în depozite, perioada de expunere fiind mai redusă. De fapt expunerea nu poate îndeplini, în principiu, toate condițiile de depozitare, deoarece o serie de factori destructivi nu pot fi oricînd evitați (de exemplu lumina necesară vizionării sau umiditatea și poluarea aerului produsă de vizitele frecvente). Depozitarea trebuie să înglobeze în esență - și condițiile care devin licențe în cazul expunerii, să constituie un summum al elementelor de optimă conservare pentru valorile muzeale. În procesul de adaptare a obiectului la mediul înconjurător, prin modalitățile de depozitare se preîntîmpină transformările din structura obiectului - reacții la solicitările mecanice sau bio-chimice ale climatului care-i slăbesc rezistența, provocînd îmbătrînirea lor.

Vom încerca să analizăm în cele ce urmează cîteva dintre problemele caracteristice, rîleșite din practica activității de conservare, pe care le ridică piesele de artă contemporană și cîteva dintre soluțiile realizate efectiv în cadrul muzeului nostru.

Trebule să remarcăm că principalele cauze ale deteriorărilor se datorează în primul rând specificului artei contemporane; este vorba, pe de o parte, de aspectul calitativ al materialului din care este realizată piesa respectivă, iar pe de altă parte de circulația intensă în cadrul diferitelor expoziții. Un alt factor ar fi cel al unei manipulări defectuoase.

"Civilizația imaginii" a adus modalități noi de exprimare plastică, ce antrenează nu numai factorul stilistic propriu operei de artă, dar și pe cel al naturii materialului folosit, al dimensiunilor etc. Nevoia unei comunicări rapide, penetrante cu publicul, ancorarea în prezent duc adesea la neglijarea unui aspect fundamental pentru activitatea de conservare: acela al durabilității în timp a obiectului artistic.

O preparație deficitară a suportului pictural sau înglobarea în pasta cromatică a unor materiale ca nisipul, gipsul, combinații de culori de apă cu cele de ulei micșorează rezistența materială a tablourilor.

Sculptura mare în lemn, datorită circulației intense care determină schimbarea frecventă a microclimatului, intră adesea în muzeu cu deteriorări vizibile (crăpături adânci provocate de diferențele de umiditate). Grafica de format mare, având ca suport foiță subțire de hârtie, pune de asemenea probleme de conservare specifice materialului; tapișeria este realizată și ea, în mare parte, din fibre a căror folosire urmărește efecte artistice inedite (manila, iută etc.), dar de o mică rezistență la agenții distructivi.

Una dintre măsurile luate în ultimii ani în muzeul nostru a fost amenajarea unor depozite adecvate pentru sculptura în lemn (depozitată în trecut cu cea din piatră, gips, metal în subsolul muzeului). După testarea microclimatului încăperii, s-a trecut la tipodimensionarea obiectelor pentru realizarea unui mobilier din țevi metalice de susținere și lemn (pentru rafturi), care, ocupând un minim de spațiu, să dea posibilitatea concentrării unui număr cât mai mare de sculpturi de dimensiune mică și medie (până la 1 m). Au fost valorificate astfel materiale existente în muzeu și totodată s-a putut crea pentru fiecare piesă un spațiu corespunzător care să facă posibilă o identificare rapidă a ei și o manevrare ușoară. În prealabil sculpturile din lemn au fost ținute un interval de câteva săptămâni într-o încăpere cu umiditate intermediară (pentru ca trecerea dintre cele două medii să nu se facă brusc). Adaptarea s-a făcut mai ușor și datorită perioadei de răcire a vremii (septembrie, octombrie), când s-a continuat în noul depozit aclimatizarea pieselor din lemn. Nu au fost totuși mutate sculpturile mari din lemn, deoarece inițial ele fuseseră depozitate într-un spațiu parțial deschis spre exterior și astfel ajunseseră la un grad de umiditate care făcea periculoasă schimbarea mediului, ele necesitând deci un timp mai îndelungat de adaptare. Pentru sculpturile de mari dimensiuni (în jur de 2-3 m) se amenajează în prezent un nou depozit, care datorită amplasării facilitează manevrarea lor. Un spațiu de mijloc lăsat liber va face posibil accesul la fiecare piesă, iar ușile rabatabile, duble, vor permite o circulație în condiții bune.

O altă problemă ce se credea rezolvată cât mai repede era aceea a

ucrărilor de tapiserie care se aflau în depozitul de grafică; ultimele achiziții fusese adăpostite temporar în subsol, depozitul de grafică fiind nefuncțional pentru noile exemplare. Pentru primele, singura măsură de protecție o constituiau husele de pânză, în timp ce ultimele erau doar împăturite. Din punct de vedere al conservării, această modalitate nu este recomandabilă, în special atunci când este vorba de țesăturile din iută, manila sau rafie. Patrimoniul muzeului nostru cuprinde și un număr însemnat de tapiserii din astfel de materiale, pe care aerul, lumina, umezeala le fragilizează ușor, de aceea se impunea găsirea unui spațiu și al unui sistem de mobilier corespunzător.

A fost aleasă o încăpere folosită ca depozit de pictură, dar care neavând mobilier special putea fi ușor transformată în depozit de tapiserie, iar tablourile puteau fi repartizate în alte încăperi. În prealabil au fost verificate condițiile de umiditate și temperatură.

Este cunoscut că o umiditate prea mare, pe lângă faptul că favorizează dezvoltarea microorganismelor, a bacteriilor, ciupercilor etc., micșorează cu timpul rezistența fibrelor textile; de asemenea, uscăciunea exagerată a aerului duce la deshidratarea lor și prin aceasta la pierderea elasticității, ceea ce dăunează aspectului lor exterior.

În urma controlului timp de câteva săptămâni cu termohigrograful s-a constatat că încăperea îndeplinește condițiile de depozitare. S-au făcut apoi măsurătorile pentru confecționarea mobilierului corespunzător, s-au înregistrat dimensiunile exacte ale tuturor pieselor de tapiserie și astfel s-a stabilit lungimea tijelor pe care se făcea rularea și numărul de tije necesar. Din țevi metalice vopsite și date cu minium de plumb, pentru a preveni împina oxidarea, s-au alcătuit cadrele de susținere. Pe ambele fețe ale cadrelor s-au fixat cfrlige metalice, plasate alternativ, care susțin tuburi groase din material plastic, mobile. Înainte de a fi rulate pe aceste tuburi, tapiseriile au fost ținute câteva ore în aer liber, timp în care au fost completate fișele de conservare și s-au făcut fotografiile. Au fost apoi montate pe rulouri și acoperite cu foi de hârtie pentru a împiedica pătrunderea impurităților. S-a evitat folosirea huselor de pânză care pot acumula praful și nu constituie deci un izolator destul de bun. De asemenea, cunoscând faptul că lumina este unul din factorii care provoacă degradarea fibrelor textile - atât prin decolorare, cât și prin reacțiile chimice pe care le favorizează - geamurile încăperii au fost vopsite. Împotriva moliilor se află permanent în depozit cutii cu naftalină și se asigură totodată o aerisire regulată încăperii. Este de remarcat de asemenea că într-un astfel de depozit curățenia se face mult mai ușor, fără să se periclitaze siguranța pieselor.

În alegerea acestui tip de depozit am avut în vedere în primul rând specificul obiectelor de textile existente în muzeul nostru (tapiserii, majoritatea de formă regulată) și apoi realizarea lui economică. Confecționarea unor dulapuri ar fi fost costisitoare și ineficientă, iar plierea în sertare a tapiseriilor mari duce la deteriorări în timp. Sistemul adoptat are avantajul că permite păstrarea în bune condiții, într-un minimum de

spațiu, a unui număr însemnat de tapiserii și în același timp facilitează manipularea lor.

De asemenea, folosirea metalului și a materialului plastic evită încărcarea cu lemn a încăperii, înălțându-se în bună măsură pătrunderea unor microorganisme sau insecte în obiectele textile.

În scopul unei evidențe ușor de ținut și a unei identificări rapide a obiectelor s-a atașat fiecărei tapiserii o etichetă, conținând numele autorului, titlul, numărul de inventar.

În urma expoziției "Afișul românesc contemporan", muzeul nostru a achiziționat un număr important de afișe, care a constituit fondul necesar pentru organizarea unei secții speciale. Se pune de aceea problema separării lor de colecția de grafică, deoarece spațiul și modul de depozitare nu mai erau proprii conservării lor și nici nu permiteau o manipulare facilă. Bineînțeles, afișele tipărite au fost păstrate în continuare în cutii asemănătoare celor de grafică, dar machetele, mai voluminoase și mai greu de mînuit, cereau o încăpere special amenajată. Prin forma lor ar fi fost destinate depozitului de pictură. Dar se știe că din punct de vedere al conservării hîrtia cere condiții mai apropiate de cele ale tapiseriei și textilelor în general; de acestea se apropie prin componentul organic de bază - celuloza -, care împreună cu substanțele de înclieiere le determină sensibilitatea la factorii de lumină, temperatură (friabilitate, decolorare etc.) sau la atacurile microorganismelor în cazul unor variații necontrolate de umiditate și temperatură. Reorganizarea depozitului de tapiserie a făcut disponibil, în aceeași încăpere, un spațiu care s-a folosit pentru machetele de afiș. A fost conceput un suport de țevi metalice, cu rafturi supraetajate, prevăzîndu-se despărțituri pentru fiecare afiș. Desfășurat pe înălțime (4 m) acest tip de rafturi ocupă o suprafață mică (1,1^{ca} m.p.), valorificată la maximum. Pentru a fi ferite de praf și protejate de atingerea mîinii în timpul manipulării, ele au fost învelite în hîrtie. În dreptul fiecărei despărțituri s-au pus etichete cu numele autorului și numărul de inventar, pentru o identificare rapidă.

Afîș mobilierul pentru tapiserie, cîș și cel pentru afișe au avantajul că sînt mobile și lasă intacte încăperile unde au fost plasate, ceea ce permite transformarea destinației acestora în cazul unei reorganizări a depozitelor.

În cele ce urmează ne vom referi în special la sistemul de depozitare a lucrărilor de pictură și grafică.

Lucrările de grafică sînt grupate în cutii, pe autori în ordine alfabetică (fiecărei litere îi corespund trei formate), putînd fi identificate cu ajutorul registrelor pe tehnici. Această modalitate răspunde exigențelor unui sistem de evidență operativ, dar nu vine cu nimic în sprijinul cercetătorului, singura apropiere între autori fiind cea formalfabetică. Fenomenul artistic contemporan, în continuă transformare, impune necesitatea unei viziuni asupra lui, dar, în același timp, și o distincție în funcție de diversele lui tendințe, orientări stilistice. mo-

dalități de exprimare. Desigur, nu pot fi satisfăcute toate aspectele problemei doar prin simpla grupare a operelor, aceasta fiind de fapt sarcina cercetătorului. Dar ni se pare posibil de realizat și totodată mai folositoare o grupare a lucrărilor urmărind criteriul cronologic. Aceasta nu necesită material suplimentar - respectiv casete -, ci doar o muncă de selecționare a gravurilor și desenelor, de stabilire a câtorva perioade cărora trebuie să le corespundă casete de toate formatele. Etapele acestea vor fi delimitate în funcție de anumite orientări și dominante stilistice, astfel încât lucrările existente într-o casetă să poată constitui o bază pentru o comparație între realizările artistice ale aceluiași moment istoric și totodată pentru stabilirea unor analogii între creatori. Evoluția artiștilor ar putea fi astfel mai precis conturată, în contextul întregului fenomen estetic (bineînțeles, fără uita limitele impuse de tehnică și de patrimoniu). Ca un instrument auxiliar, pentru identificarea mai rapidă a gravurii sau desenului necesare, se impune o schemă care să conțină ordinea autorilor pe cutii; astfel apelul la fișele științifice nu se va face decât pentru informații mai complexe.

O metodă asemănătoare propunem pentru organizarea depozitelor de pictură. În aceste încăperi tablourile au fost repartizate în funcție de momentul intrării lor în patrimoniul muzeului; astfel depozitele vechi conțin pictura interbelică și mai ales opere realizate între anii 1950-1960, în timp ce depozitul nou cuprinde lucrări de dată mai recentă. Fiind vorba de artă contemporană se poate presupune că ordinea achiziționării pieselor de artă exprimă de fapt ordinea apariției lor și că implicit criteriul cronologic stă la baza sistemului de depozitare. În realitate însă fluctuația lucrărilor nu a făcut posibilă respectarea cu consecvență a acestui principiu și de aceea credem că este necesară adoptarea unui sistem care, aplicat permanent, să faciliteze munca cercetătorului și să dea totodată o imagine clară asupra conținutului patrimoniului muzeal. Astfel o concentrare a lucrărilor aceluiași autor într-un singur depozit ar veni în sprijinul selecționării lor de către muzeograf.

Totodată concentrarea picturilor din sec. al XIX-lea și a celor din perioada interbelică într-un singur depozit, special amenajat, este justificată nu numai de o solicitare mai restrânsă a lor în cadrul expozițiilor, dar și de imperativul unei conservări adecvate.

PROBLÈMES SPÉCIFIQUES CONCERNANT LA CONSERVATION DE L'ART CONTEMPORAIN AU MUSÉE DE L'ART CONTEMPORAIN ROUMAIN DE GALATZI

Résumé

On expose des problèmes généraux de conservation, avec des

amples considérations sur la manière d'organisation des dépôts du Musée de Galatzi.

On décrit largement les détails constructifs et l'emplacement du mobilier pour les dépôts de la sculpture en bois, de la tapisserie, de la peinture et du graphique.